

Ekonomsko ozadje razvoja gospodarskih con

Damjan Kavaš

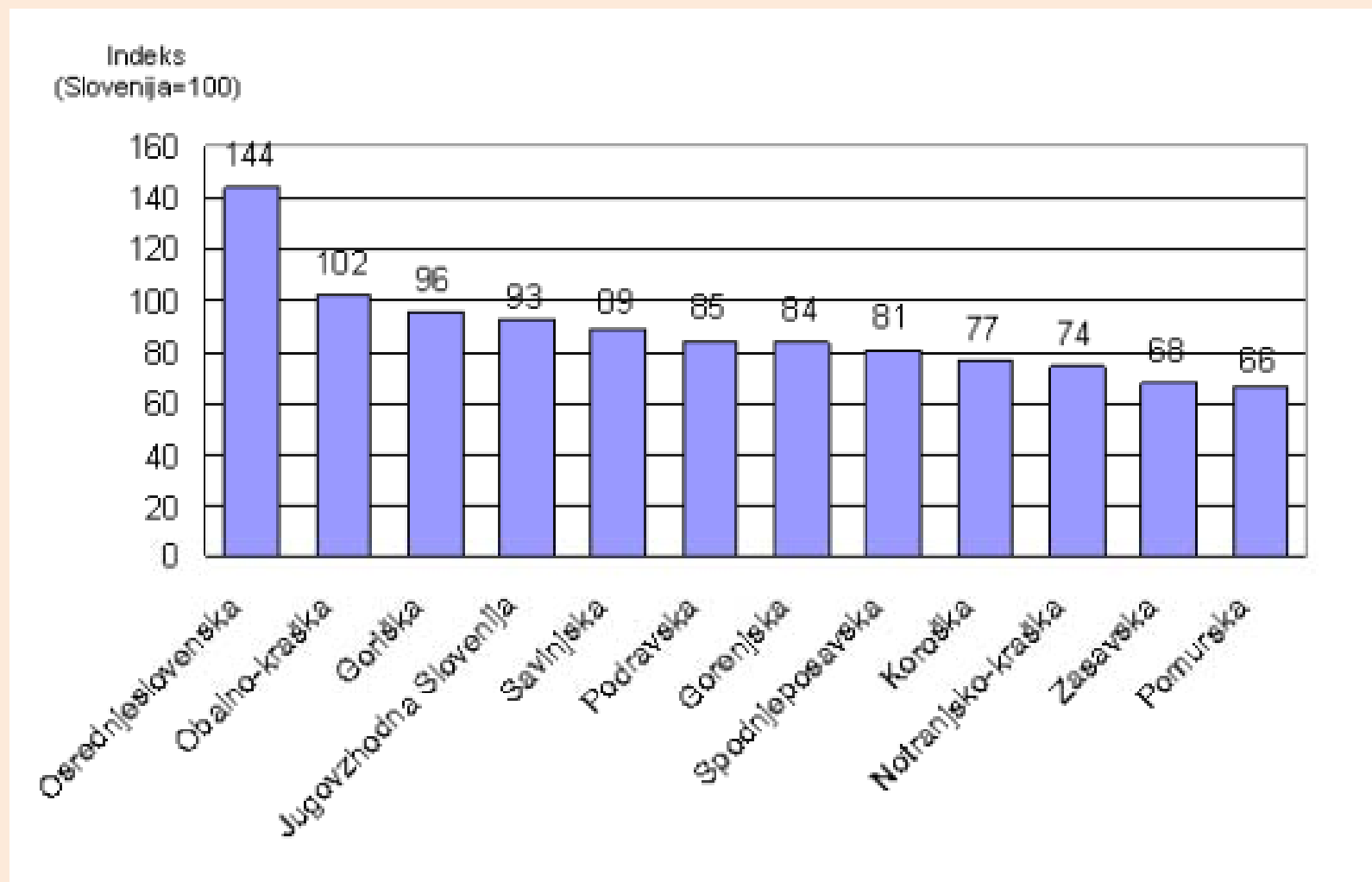
Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana

IER

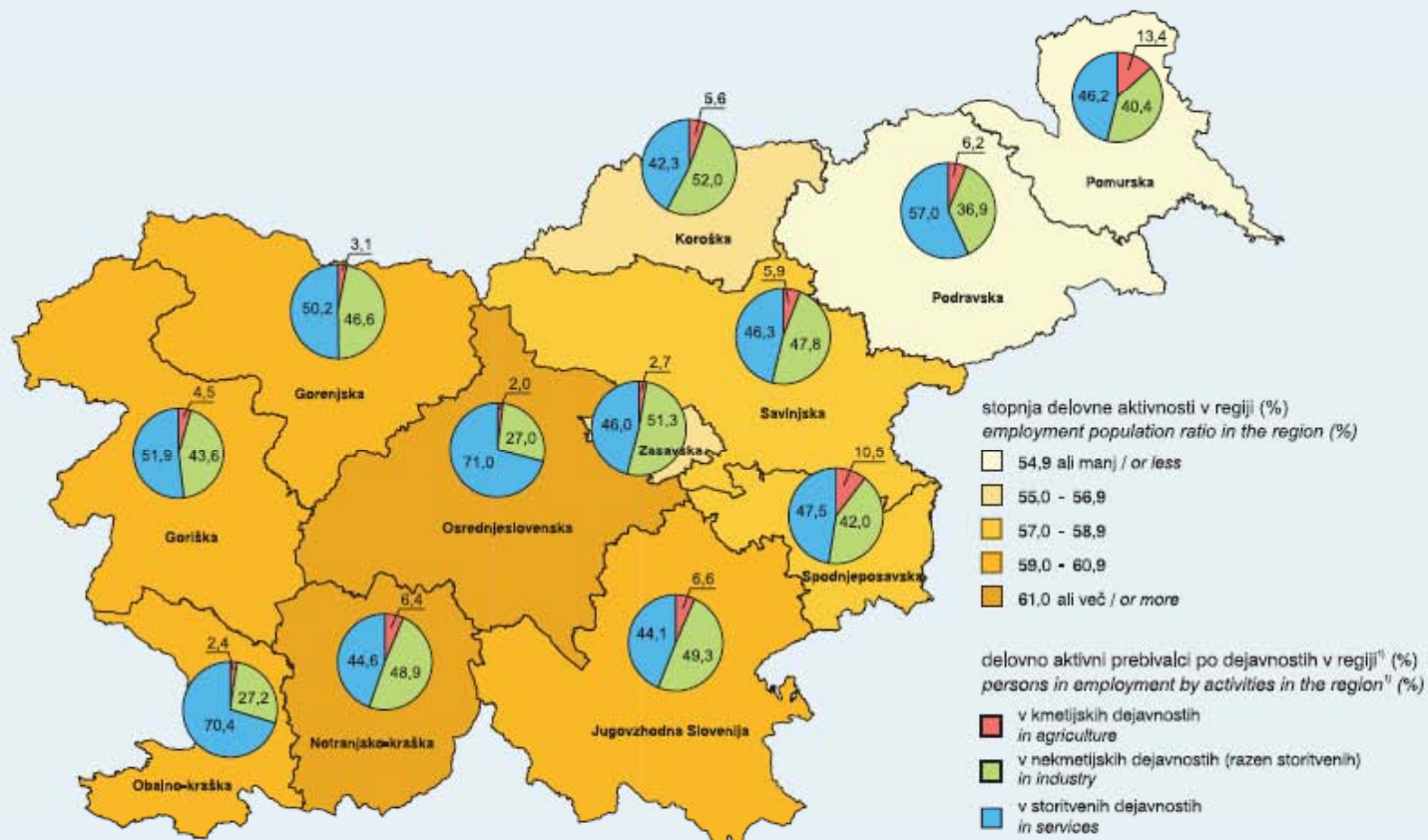
- Vse razvite države, regije in mesta imajo cilj izboljšati življenjski standard prebivalstva.
- Predpogoj je uspešno gospodarstvo.
- Pomembna je struktura gospodarstva. V zadnjih desetletjih smo priča deindustrializaciji, vendar pa je pred. industrija še vedno pomembna kot vir delovnih mest (v pred. industriji in v ostalih sektorjih), tehnološkega napredka in glavni predmet mednarodne menjave. V 90-ih smo bili priča trem velikim premikom in sicer:
 - sektorski premik iz industrijskih v storitvene dejavnosti,
 - premik iz velikih podjetij v mala in srednja podjetja.
 - premiki med dejavnostmi predelovalne industrije (premik od tehnološko manj zahtevnih dejavnosti k tehnološko bolj zahtevnim dejavnostim).

Ustreznost delovnih pogojev	<ul style="list-style-type: none"> • zagotavljanje ustreznih površin, • dostopnost, • lega – položaj, • ustreznost zemljišč, • lastništvo (v ozki povezavi z razdrobljenostjo zemljišč), • cena zemljišč,
Trg delovne sile: potenciali, know-how	<ul style="list-style-type: none"> • ustrezna usposobljenost (kvaliteta) delovne sile, • cena delovne sile/razmerja med usposobljenostjo delovne sile in ceno, • bližina raziskovalnih – izobraževalnih ustanov, tehnološki parki,...
Pravno-upravno-politično (ne) prijazno okolje	<ul style="list-style-type: none"> • politično predvidljivo okolje, • kompatibilen pravni sistem, • stroški in čas pridobivanja ustreznih dovoljenj, • gradbeni postopki, • dosegljivost delovnih dovoljenj, • stroški za ohranjanje kvalitete okolja, • davčne obremenitve podjetij, • davčne obremenitve delovne sile, • delovno – pravna zakonodaja, • območja z nižjimi stroški in neznatno stopnjo družbene organiziranosti,
Infrastruktura	<ul style="list-style-type: none"> • bližina priključkov na mednarodne “koridorje”, • navezave na cestno prometno infrastrukturo, • ustrezna ponudba javnega prometa, • ustrezna telekomunikacijska ponudba, • bližina letališča z dobrimi nacionalnimi in mednarodnimi letalskimi povezavami potnikov in tovornega prometa, • že izgrajeno omrežje (predvsem) hitrih cest,
Gospodarstvu “prijazno” okolje	<ul style="list-style-type: none"> • stroški kapitala, • dostopnost do tveganega kapitala, • dostopnost do dejavnosti visoke tehnologije - industrijske panoge dajejo prednost krajem z znanstveno-raziskovalno tradicijo in sodobno opremo, • bližina kvantitativno obsežnega trga, • bližina podobnih ali sorodnih panog, • bližina mest z bogato ponudbo specializiranih poslovnih storitev, • spodbujanje gospodarstva,
Kakovost življenja	<ul style="list-style-type: none"> • ponudba atraktivnih bivalnih pogojev, pred tistimi s ceneni bivalnimi pogoji, • območja s prijazno klimo in pokrajinsko mikavnostjo; • atraktivnost kulturne ponudbe kot tudi z uspešnim šolskim sistemom in možnostmi nadaljnega izobraževanja, • osebne preference/kontakti z lastniki podjetij, • območja z živahnim in stabilnim razvojem prebivalstva, • območja s prevladujočo srednjo stanovsko strukturo in neprestanim izboljševanjem te strukture.

BDP na prebivalca 2006

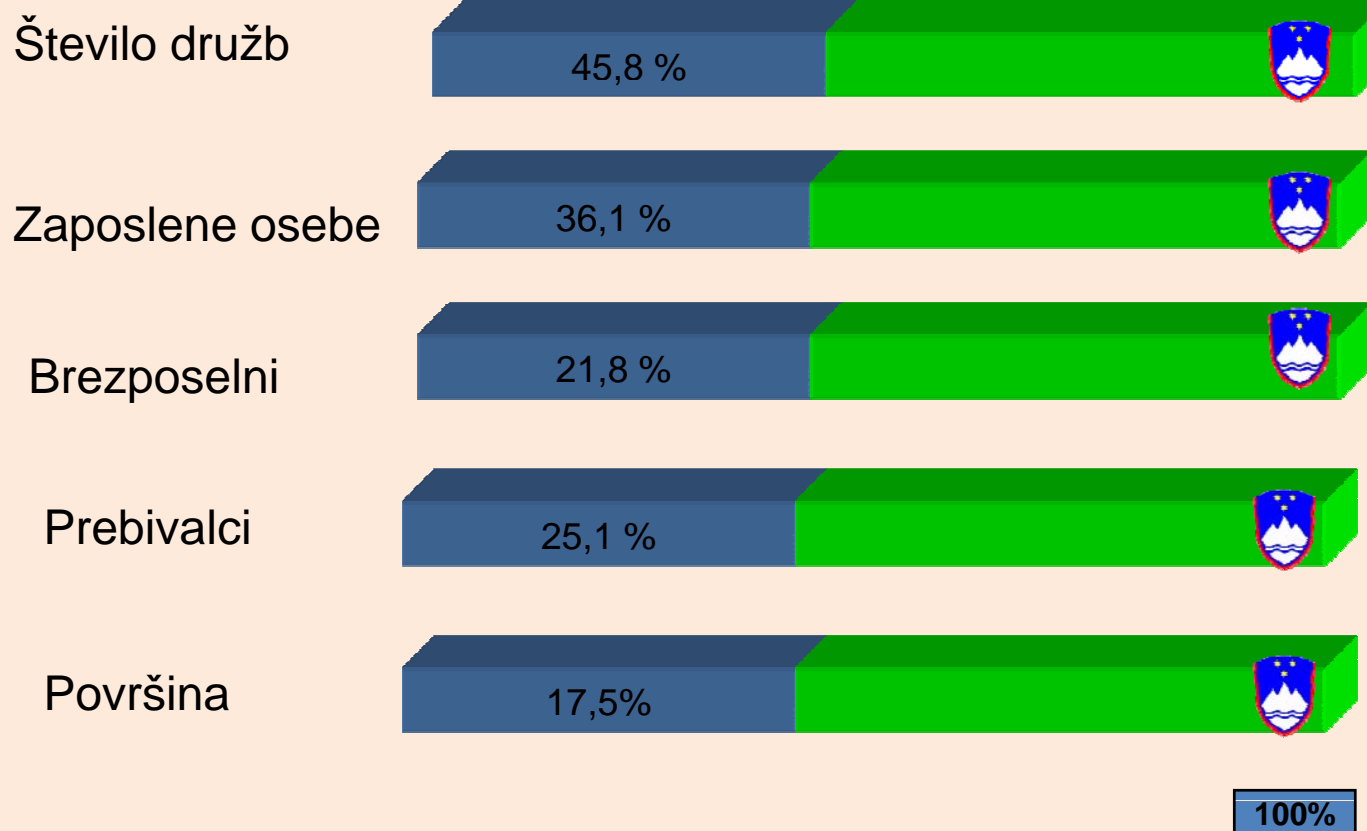

Delovno aktivno prebivalstvo, 2006 Persons in employment, 2006

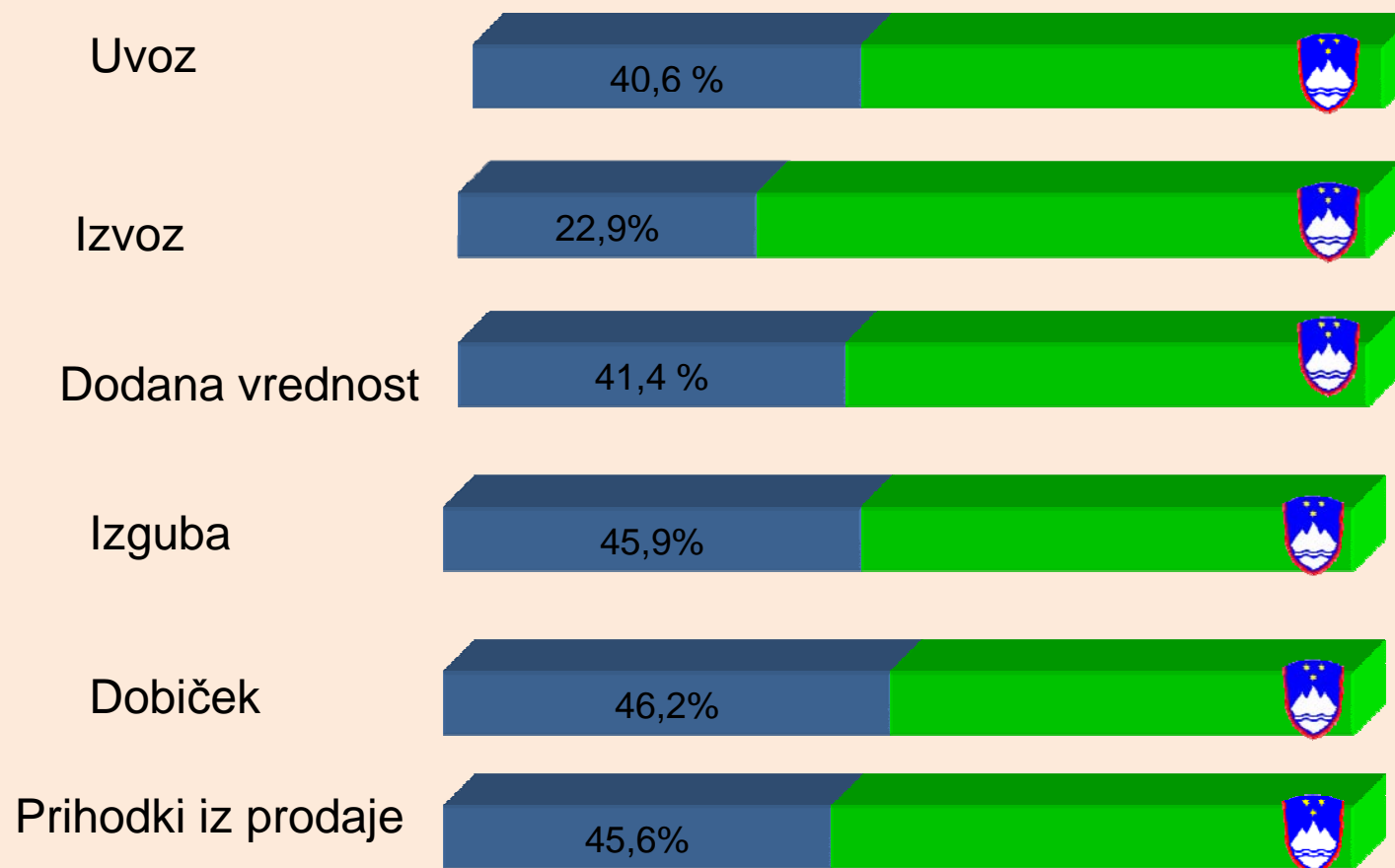

1) Seštevki se zaradi zaokroževanja ne ujemajo. / Because of rounding, the totals do not add up.

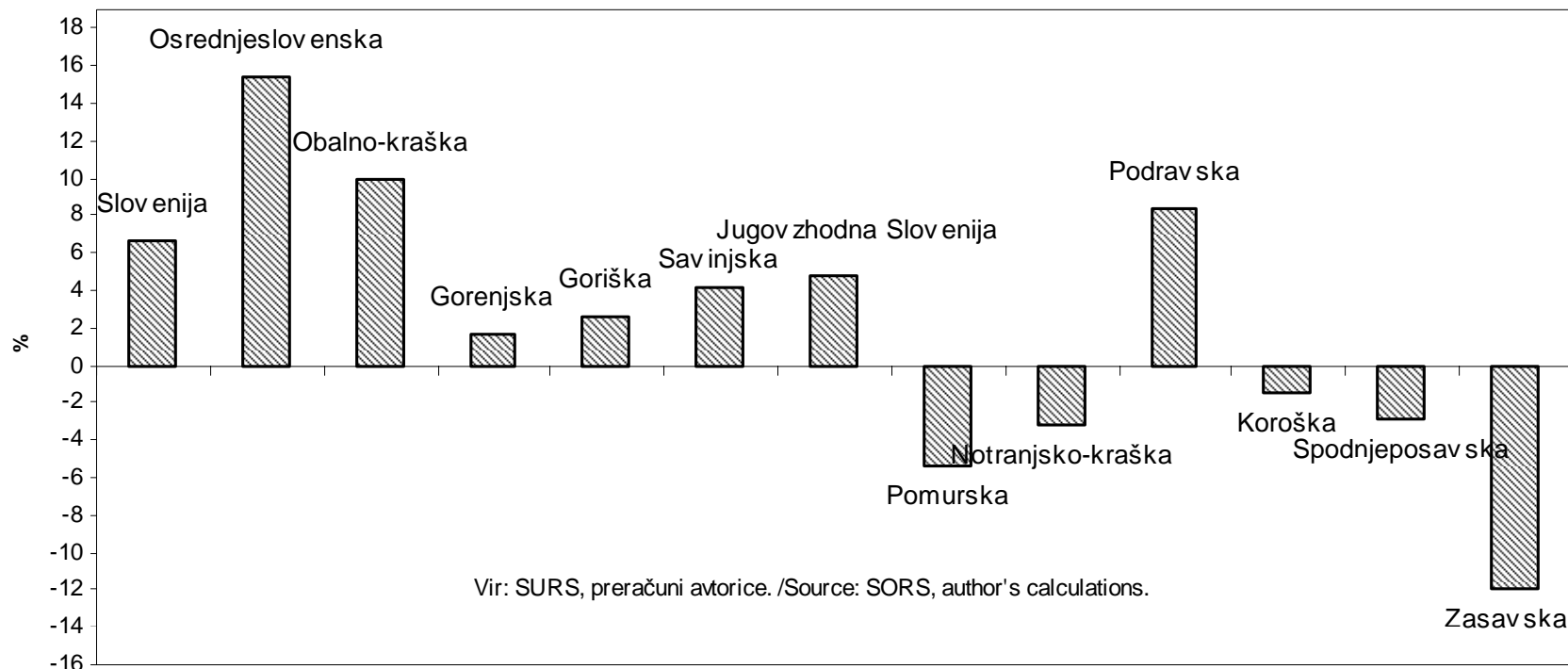
Gospodarska moč regije 2007

Gospodarska moč regije 2007

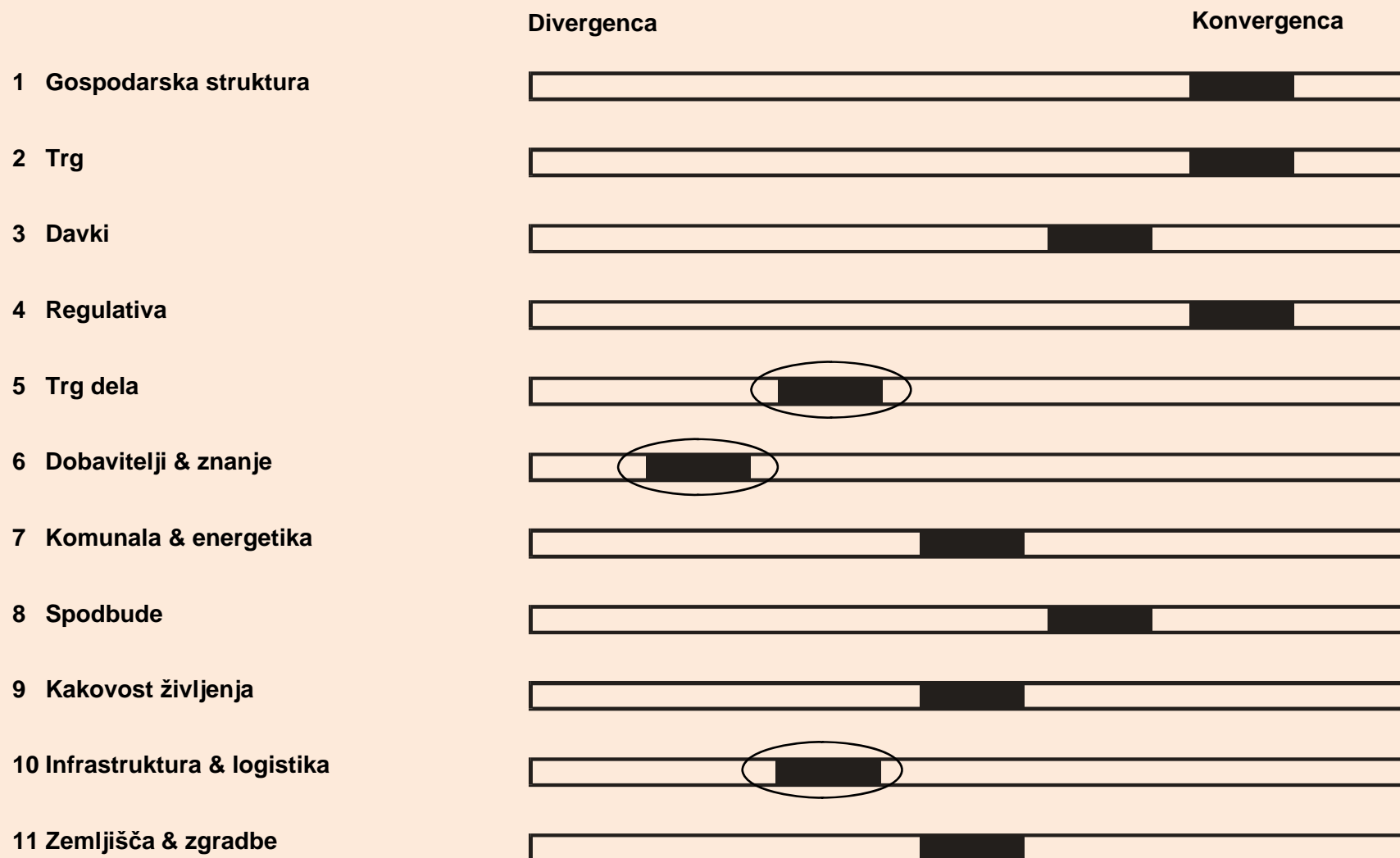
Sprememba v številu delovnih mest v odstotnih točkah - primerjava leta 2007 z 2000

Dodana vrednost (DV), DV/zap, delež tujine za gospodarske družbe

Velikost	Dodana vrednost 2007		DV/zaposlenega		Prodaja tujina		
	v mio EUR	Struktura vrednosti v %	v EUR	Indeks SLO=100 33.538	v mio EUR	Struktura vrednosti v %	Delež v prihodkih v %
Mikro	1.488	21,5	27.493	82,0	867	13,0	13,1
Mala	856	12,4	38.273	114,1	569	8,5	15,4
Srednja	1.045	15,1	37.823	112,8	1.409	21,1	26,3
Velika	3.541	51,1	46.381	138,3	3.838	57,4	19,9
Skupaj	6.930	100,0	38.403	114,5	6.684	100,0	19,1

- Pomemben delež regije v Sloveniji
- Regija ustvarja 41,4% dodane vrednosti v RS (v letu 2006 41,8%)
- Pestra gospodarska struktura regije s prevladujočim deležem storitev
- Izvozniki so pomemben dejavnik regijskega gospodarstva
- Regijsko gospodarstvo ni izvozno usmerjeno, uvoz je večji od izvoza (vpliv trgovine)
- Trg delovne - rast zaposlenosti, zmanjševanje števila brezposelnih, plače realno višje za 2%
- Trend ugodnih gospodarskih gibanja v regiji se je nadaljeval tudi v letu 2007

Razpoložljivost poslovnih zemljišč je bil vedno pomemben dejavnik konkurenčnosti vsakega ozemlja, čeprav ne najpomembnejši.

Predelovalne dejavnosti:

- Bližina trga 19%
- Finančna podpora 19%
- Prisotnost glavnih kupcev 18%
- Razpoložljivost lokacij 17%
- Razpoložljivost delovne sile 15%
- Kakovost prometne infrastrukture 15%

Vir: "New location factors for mobile investment in Europe", Netherlands Economic Institute/Ernst and Young

Razpoložljivost poslovnih zemljišč je bil vedno pomemben dejavnik konkurenčnosti vsakega ozemlja, čeprav ne najpomembnejši.

Storitvene dejavnosti:

- Razpoložljivost usposobljene delovne sile 27%
- Prisotnost sorodnih podjetij 27%
- Kakovost telekomunikacij 27%
- Podporne storitve/R&R 20%
- Stroški zemljišča/poslovnih prostorov 20%
- Stroški najema poslovnih prostorov 20%

Vir: "New location factors for mobile investment in Europe", Netherlands Economic Institute/Ernst and Young

Gospodarske cone in Slovenija:

- V Sloveniji imamo veliko “zapuščino” t. i. *industrijskih con*, ki so bile v minulem planskem obdobju locirane in dimenzionirane za potrebe lokalnega gospodarstva v skladu s konceptom policentričnega prostorskega razvoja. V določenem obsegu so številne cone ostale prostorsko neizkoriščene, ter delno opremljene z osnovno komunalno in tehnično infrastrukturo (npr. industrijski tir).
- Disperzno ustanavljanje novih con (pogosto na silo, tudi zaradi nastajanja novih občin). Disperzni trend ustanavljanja številnim manjših con pa ima po drugi strani tudi določene pozitivne učinke, saj dograjuje obstoječo policentrično strukturo tam kjer se kaže potreba. V tem smislu je upravičen ker zagotavlja lokalnemu gospodarstvu zadostne površine neposredno na lokacijah povpraševanja, disperzna struktura pa večja absorbcijo negativnih vplivov na okolje, (manjše migracije, absorbcija emisij, hrupa, itd. itd.).

Tako je za obstoječe delno pozidane in delno infrastrukturno opremljene cone težko pridobiti nove investitorje predvsem zaradi:

- vprašljive komunalne in tehnične infrastrukture,
- zapletene lastniške situacije,
- drage revitalizacije območja (obnova obstoječe komunalne infrastrukture ni bistveno cenejša kot novogradnja, sanacija zemljišča t.j. rušenje ali obnova obstoječih objektov, ter sanacija kontaminiranega zemljišča pa je v vsakem primeru dražja kot nakup novega zemljišča),
- relativno (prostorsko) omejenih površin.

Prednosti delovanja na obstoječih lokacijah pa so predvsem:

- lokacijske: obstoječi namembnosti prostora (pridobitev nove potencialne lokacije za industrijo je zahteven in dolgotrajen proces),
- administrativne: obstoječa soglasja za delovanje gospodarskih dejavnosti,
- okoljske: reciklaža prostora kot omejenega vira.

Gospodarske cone in Slovenija:

- Razvojni razlogi (povečevanje ekonomske dejavnosti na določenem območju)
- Pospeševalni razlogi (uvajanje industrijskih dejavnosti na manj razvitih območjih)
- Razlogi ponovnega urbanega oz. industrijskega načrtovanja; selitev razpršenih industrijskih ali poslovnih obratov na eno mesto

Z ustanovitvijo cone naj bi posamezno podjetje pridobilo naslednje:

- Cenejši ter lažje dostopni prostori
- Nižji stroški zaradi skupne infrastrukture
- Dostop do boljših in specializiranih storitev
- Ekonomija grozdenja
- Večja konkurenčnost

Povpraševanje po novih površinah je bilo opaženo v naslednjih smereh (Kavaš, Čok, Rojec, 2003):

- potrebe malega gospodarstva (manjša podjetja npr. obrt, proizvodna obrt, trgovina, storitve, servisne dejavnosti). To povpraševanje je relativno enakomerno razporejeno po celotnem teritoriju RS, zaznamuje ga lokalno gravitacijsko zaledje.
- potrebe velike industrijske proizvodnje (takšno povpraševanje danes ni evidentno, pojavlja se parcialno, vedno v okviru monokulturne dejavnosti). Tudi v prihodnosti ni na vidiku v RS nobena večja novogradnja določene industrije - vladni ukrep izgradnje velikih novih gospodarskih con v bližini nacionalnih/regionalnih središč.
- izgradnja nacionalnega omrežja PLT-jev in spremljajočih GC, kot sestavnih segmentov vsakega multimodalnega terminala potrebuje nove lokacije relativno velikih razsežnosti (v tem okviru je že danes evidentno povpraševanje po površinah za razvoj servisnih, transportnih in skladiščnih dejavnosti, tako iz strani domačih kot tujih investitorjev).

Republika Slovenija je šele v zadnjem desetletju začela z intenzivno politiko spodbujanja vzpostavljanja gospodarskih con, saj je bilo ugotovljeno, da so težave pri pridobivanju zemljišč ozko grlo za nove naložbe – domačih in tujih vlagateljev. Slovenija je tako močno zaostajala glede organiziranih poslovnih con v primerjavi z drugimi evropskimi državami (npr. Madžarska, Češka, Poljska). Ne le da takih con ni bilo dovolj, ampak so imele tudi obstoječe cone nekatere resne pomanjkljivosti (neurejenost, majhnost, brez komunalne opreme, brez upravljanja).

Aktivnosti države pri vzpostavljanju gospodarskih con:

- Neposredne regionalne spodbude.
- Enotni programski dokument RS 2004-2006: 21 con.
- OP RR (Prednostna usmeritev razvoj regij).
- Gospodarska središča.

Občine iz LUR, razen nekaterih kot so Škofljica, Komenda, Grosuplje, MOL niso pridobile javnih (nacionalnih, EU) sredstev za gradnjo gospodarskih con.

Rezultati (do sedaj še brez resne analize):

- Vzpostavitev številnih con.
- Težave pri izvedbi projektov (ugotovitve Računskega sodišča RS).
- Težave pri pridobivanju kupcev (ponekod so privabili trgovce).
- Mrtev kapital (stroški izgradnje komunalne infrastrukture, izpad prihodka, likvidnost).

KAKO NAPREJ?

KONKURENČNOST LUR ZA NOVE INVESTICIJE:

- **GLOBALNA:** Slovenija in LUR v nobenem od virov konkurenčnosti območij nima prednosti pred ostalimi lokacijami v nam primerljivih regijah.
- **NACIONALNA:** LUR je v povprečju najdražja v nacionalnem merilu, vendar ima določene potenciale ob ustrezni ceni zemljišč.
- **LOKALNA:** V zaledju Ljubljane obstojijo proste površine, namenjene za proizvodnjo, obrt, servisne in terminalske storitve, in da je teh več kot na območju MOL. So številčne, vendarle sorazmerno majhne (2-20 ha), vendar obstojijo (se gradijo) tudi večje cone.

Trenutno gospodarstvo v regiji še dobro prenaša krizo (jo že čutijo predvsem predelovalna podjetja), vendar pa bo kriza prizadela tudi dejavnosti, ki v regiji prevladujejo (storitve).

Urad za delo	Vsi	Indeks (vsi) I 2009 / XII 2008	Indeks (vsi) I 2009 / I 2008
Cerknica	448	112,0	130,6
Domžale	1.119	112,1	101,5
Grosuplje	864	111,8	106,8
Idrija	244	122,6	190,6
Kamnik	593	106,5	98,3
Kočevje	1123	111,2	118,3
Ljubljana	9.521	108,0	97,1
Logatec	283	122,0	197,9
Ribnica	335	116,3	110,6
Vrhnika	837	168,8	182,4
Slovenija	73.911	111,6	106,7

- Evropska komisija je 19. januarja 2009 objavila vmesno napoved gospodarskih gibanj, v kateri je v primerjavi z jesensko napovedjo znižala napoved rasti realnega BDP za leto 2009 za okoli dve odstotni točki. Zaradi okrepljenih posledic finančne krize je za EU in evro območje napovedana približno dvoidstotna negativna realna rast BDP (na primer: Nemčija -2,3%, Italija – 2,0%, Avstrija -1,2%, Francija -1,8%, Velika Britanija -2,8%). Rahlo pozitivna rast se ob predpostavki nespremenjenih politik pričakuje v obeh območjih spet v letu 2010.
- Razmere na trgu dela so se v večini držav članic EU začele poslabševati že v letu 2008. Negativna realna rast BDP z odlogom vpliva na rast zaposlenosti. Evropska komisija pričakuje, da bo zaradi negativne rasti zaposlenosti v letu 2009 v EU območju zaposlenost manjša za 3,5 milijona delovnih mest. Stopnja brezposelnosti naj bi v letu 2009 dosegla 8.7 % v EU in 9.3% v evro območju in naj bi se letu 2010 še povečala.

- Zadnji objavljeni statistični podatki kažejo, da je predvsem v zadnjih dveh mesecih leta 2008 v Sloveniji prišlo do izrazitejše upočasnitve gospodarske aktivnosti. Novembrsko medletno realno znižanje izvoza blaga (-14,2 %) je bilo največje po letu 1995, decembrsko znižanje industrijske proizvodnje (-17,5 %) pa največje po letu 1992. Novembra je bila prvič v letu 2008 na medletni ravni nižja tudi vrednost opravljenih gradbenih del (-8,1 %).
- Konec februarja je bilo na Zavodu RS za zaposlovanje prijavljenih 77.182 brezposelnih, kar je 4,4 odstotka več kot januarja letos in 15,2 odstotka več kot februarja lani.
- Primanjkljaj tekočega dela plačilne bilance Slovenije se povečuje :(-4.0% v letu 2007, -6.0% v letu 2008, -5.8% v letu 2009, -6.0% v letu 2010). Raste tudi neto zunanji dolg.
- Evropska komisija je v svoji oceni zapisala, da je javnofinančni primanjkljaj sektorja države v letu 2008 dosegel 0,9% BDP. Zaradi delovanja avtomatskih stabilizatorjev po sprejetju decembrskega paketa ukrepov za ublažitev posledic gospodarske in finančne krize je za Slovenijo v letu 2009 napovedano povečanje javnofinančnega primanjkljaja na 3,2% BDP.

Gospodarske cone in LUR

V prihodnosti predlagamo izrabo obstoječih gospodarskih con, ker:

- se politika države do vzpostavljanja gospodarskih con menja - resen razmislek o nadaljnjem izvajanju OP RR, tako Prednostne usmeritve Razvoj regij, kakor vzpostavljanja gospodarskih središč,
- gospodarska kriza bo trajala vsaj še 2 leti in nihče nima hrabrosti, da bi napovedal skorajšnje končanje. V Slovenijo kriza šele prihaja, čeprav bodo posledice v LUR, zaradi strukture gospodarstva manj hude kot v ostalih regijah, kar pa ne pomeni problemov gospodarskih subjektov v posameznih občinah.
- Znotraj regije že prihaja do specializacije posameznih območij, vendar je razvoj stihijski. Potrebno bi bilo več sodelovanja, tako pri trženju gospodarskih con, pri vzpostavljanju mrežne tehnološke infrastrukture (tehnološki park, inkubatorji) in pri ostalih projektih, saj je LUR velika za Slovenijo in majhna za Evropo.

Hvala za pozornost!

kavasd@ier.si

